

Running head: PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN
EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

Psychopathie in relatie tot internaliserend en externaliserend probleemgedrag

Naam student: Rianne Alderliesten
Studentnummer: 0927740
Differentiatie: Orthopedagogiek
Begeleiders: Wendy Zwaanswijk en Violaine Veen
Datum: april 2014

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

Abstract

In this study the relation between psychopathy and internalizing and externalizing problems will be examined. The research question is: To what extent is there a relationship between psychopathy and internalizing and externalizing problem behavior? Both the relationship between problem behavior and psychopathy as a whole and the separate dimensions of psychopathy were examined. Primary and secondary psychopathy will be differentiated on according to feelings of anxiety. There will be a distinction according to sex, also. The participants are 493 young people aged 12 to 17 years. They were recruited from Dutch pre-vocational schools. Both internalizing and externalizing problem behavior are related to the presence of psychopathic traits. There are different effects found on the separate dimensions of psychopathy. Among youth with psychopathy, there was no connection between psychopathy and internalizing problems. There is a connection found between psychopathy and externalizing problems. There are also different effects on the separate dimensions of psychopathy found. These effects exist both for primary and secondary variants of psychopathy.

Psychopathie is een stoornis met interpersoonlijke en affectieve kenmerken en kenmerken op gedragsniveau (Hare, 1998). In de Diagnostic Statistic Manual of Mental Disorders (DSM-IV-TR; American Psychiatric Association, 2000) valt psychopathie onder de categorie van antisociale persoonlijkheidsstoornissen. Binnen deze categorie is er echter sprake van een grote heterogeniteit. Volgens de DSM-criteria is er sprake van een antisociale persoonlijkheidsstoornis wanneer ten minste drie van de volgende gedragskenmerken aanwezig zijn: het niet in staat zijn om zich te houden aan de maatschappelijke normen, oneerlijkheid, impulsiviteit, onverschilligheid voor de veiligheid van zichzelf of anderen, geen verantwoordelijkheid en een gebrek aan gevoelens van spijt of berouw. In tegenstelling tot deze gedragsgeoriënteerde benadering is er bij psychopathie over het algemeen ook sprake van de volgende persoonlijkheidskenmerken: gebrek aan berouw, hardvochtigheid, bedrieglijkheid, egocentriciteit, onvermogen om emotionele banden aan te gaan, laag angstniveau, oppervlakkige charme en het buiten zichzelf leggen van schuld (Lilienfeld, 1998). Andere kenmerken van psychopathie zijn een gebrek aan inlevingsvermogen, oppervlakkige emoties, slechte beheersing van het eigen gedrag, behoefte aan opwinding, gebrek aan verantwoordelijkheid en vroege gedragsproblemen (Hare, 1993). In deze studie zal psychopathie gerelateerd worden aan internaliserend en externaliserend probleemgedrag. De vraag is in hoeverre internaliserende en externaliserende problemen gerelateerd zijn aan voor psychopathische eigenschappen en de interpersoonlijke, affectieve en gedragsmatige dimensies van psychopathie bij jongeren van 12 tot en met 17 jaar. Hierbij zal op basis van angstdispositie een onderscheid gemaakt worden tussen primaire en secundaire psychopathie. Tevens zal er een onderscheid gemaakt worden tussen jongens en meisjes.

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

Karpman (1941) heeft als eerste onderscheid gemaakt tussen primaire en secundaire psychopathie. Beide vormen van psychopathie uiten zich in dezelfde gedragingen, maar er kan een onderscheid gemaakt worden op basis van etiologie en de motivatie van het gedrag (Karpman, 1941, 1948). Wat betreft de etiologie stelde Karpman (1941) dat de primaire variant van psychopathie genetisch bepaald was, terwijl de secundaire variant meer gerelateerd kon worden aan omgevingsfactoren, zoals een gebrekkige opvoeding en blootstelling aan trauma. De motivatie die achter het gedrag zit, is volgens Karpman ook verschillend voor de verschillende varianten van psychopathie. Karpman stelt dat primaire psychopaten geen geweten hebben, terwijl het geweten van secundaire psychopaten verstoord is door een aangeleerde vijandigheid. Primaire psychopaten gebruiken vaak instrumentele agressie en zijn harteloos en manipulatief om hun doel te bereiken. Secundaire psychopaten daarentegen gebruiken agressie veel meer als reactie op een ervaren prikkel; dit wordt reactieve agressie genoemd. Zij handelen vaak impulsief, terwijl er bij primaire psychopathie sprake is van een koelbloedig voorbereiden van hun daden.

Volgens Karpman (1941, 1948) kan er een onderscheid gemaakt worden tussen primaire en secundaire psychopathie. Recent onderzoek bevestigt dit. Het onderscheid tussen de primaire en secundaire variant van psychopathie kan gemaakt worden op basis van angst (Kimonis, Frick, Cauffman, Goldweber & Skeem, 2012). De groep met primaire psychopathie heeft een laag angstniveau en de groep met secundaire psychopathie laat hogere angstniveaus zien. De groep met secundaire psychopathie heeft vaak een geschiedenis van kindermishandeling of andere trauma's, wat zorgt voor hogere angstniveaus (Kimonis et al., 2012; Skeem, Poytress, Edens, Lilienfeld & Cale, 2003). De groep waarbij sprake is van de secundaire variant van psychopathie scoort hoger op emotionele problemen en aandachtsproblemen dan de groep met de primaire variant (Kimonis et al., 2012).

De persoonlijkheidskenmerken die voorkomen bij psychopathie zijn onder te verdelen in verschillende dimensies. Cooke en Michie (2001) hebben een hiërarchisch driefactormodel ontwikkeld, waaruit blijkt dat er bij psychopathie sprake is van een bedrieglijke interpersoonlijke stijl, tekorten in de affectieve ervaringen en een impulsieve en onverantwoordelijke gedragsstijl. Deze factoren lijken allen in gelijke mate bij te dragen aan de stoornis. Op basis van dit driefactormodel zullen in deze studie de interpersoonlijke, affectieve en gedragsmatige dimensie worden onderscheiden.

De steekproef van het huidige onderzoek wordt gevormd door jongeren van 12 tot en met 17 jaar. Hierbij is het van belang om aan te geven dat de diagnose psychopathie op deze leeftijd nog niet gesteld kan worden. Aangezien psychopathie een persoonlijkheidsstoornis is, kan de diagnose pas vanaf achttienjarige leeftijd gesteld worden (DSM-IV-TR; American Psychiatric Association, 2000). In de literatuur is echter wel discussie over de vraag of de diagnose niet eerder gesteld zou kunnen

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

worden (Dolan, 2004). Enerzijds zeggen onderzoekers dat persoonlijkheidskenmerken relatief stabiel zijn en dat er veel overeenkomsten zijn tussen psychopathie bij volwassenen en psychopathische kenmerken bij kinderen en jongeren (Frick, 2002). Het vroegtijdig stellen van de diagnose zou moeten leiden tot vroegtijdige interventies bij risicjongeren. Anderzijds wordt echter gesteld door andere onderzoekers dat de diagnose niet voor het achttiende jaar gesteld moet worden, omdat er voor die leeftijd een hoog risico is dat de diagnose ten onrechte wordt gesteld (Seagrave & Grisso, 2002; Edens, Skeem, Cruise & Cauffman, 2001). Het is mogelijk dat de gedragsproblemen in de kindertijd lijken op probleemgedrag wat voorspellend is voor psychopathie. Toch hoeven deze problemen niet noodzakelijk te leiden tot de diagnose psychopathie. Deze gedragsproblemen kunnen kortdurend zijn, waardoor er in de volwassenheid geen sprake meer van is. Daarnaast komt er in de kindertijd en adolescentie gedrag voor wat lijkt op kenmerken van psychopathie (Cleckley, 1976). Dit gedrag komt echter in veel gevallen niet voort uit psychopathie, maar hoort bij de normale ontwikkeling.

Internaliserend probleemgedrag

In een groot deel van de literatuur wordt er vanuit gegaan dat internaliserend probleemgedrag minder voorkomt bij personen met psychopathie dan in de normale populatie (Willemsen & Verhaeghe, 2012). Dit kan betekenen dat het hebben van psychopathische eigenschappen een protectieve factor is voor het ontwikkelen van internaliserende problemen. Willemsen en Verhaeghe (2012) vonden een negatieve correlatie tussen de interpersoonlijke en affectieve kenmerken van psychopathie en internaliserend probleemgedrag. Echter, uit andere studies blijkt dat personen met psychopathie juist een risicogroep vormen voor internaliserend probleemgedrag (Lilienfeld & Hess, 2001). Er werd gevonden dat somatische klachten samenhangen met secundaire psychopathie, maar niet met primaire psychopathie. Ook was hier een effect van sekse te vinden. Vrouwen met secundaire psychopathie bleken significant vaker somatische klachten te hebben dan mannen met secundaire psychopathie.

De relatie tussen psychopathie enerzijds en internaliserend probleemgedrag anderzijds is dus onduidelijk. Willemsen en Verhaeghe (2012) suggereren dat dit veroorzaakt wordt door de manier waarop internaliserend probleemgedrag gemeten wordt. Wanneer internaliserende problemen gemeten worden met een zelfrapportage-vragenlijst worden er slechts zwakke correlatie gevonden met zowel de interpersoonlijke en de affectieve dimensie als met de gedragsdimensie en antisociaal gedrag. Wanneer er echter een semi-gestructureerd interview gebruikt wordt om internaliserend probleemgedrag te meten, dan worden er sterkere correlaties gevonden op zowel de totaalscore als de interpersoonlijke en affectieve aspecten van psychopathie.

Mogelijk speelt het onderscheid tussen primaire en secundaire psychopathie een rol in de relatie tussen psychopathie en internaliserend probleemgedrag. Uit een studie onder studenten bleek dat somatisatie vaker voorkomt onder jongeren met secundaire psychopathie dan onder jongeren met

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

primaire psychopathie (Lilienfeld & Hess, 2001). Zoals eerder beschreven is er op basis van angst een onderscheid te maken tussen deze varianten van psychopathie. Secundaire psychopaten vertonen hogere angstniveaus dan primaire psychopaten. Wellicht speelt dit onderscheid ook een rol in andere aspecten van internaliserend probleemgedrag.

Externaliserend probleemgedrag

In tegenstelling tot de wat onduidelijke relatie met internaliserend probleemgedrag is de relatie tussen psychopathie en externaliserend probleemgedrag duidelijker (Ribeiro da Silva, Rijo & Salekin, 2013). Bij psychopathie is er sprake van vroege gedragsproblemen, impulsiviteit, moeite met het beheersen van gedrag en antisociaal gedrag (Hare, 1993). Psychopathie is gecorreleerd met een verhoogd risico op fysieke agressie, maar het is niet duidelijk hoe de verbanden hierbij liggen (Reidy, Shelley-Tremblay & Lilienfeld, 2011). Het is aangetoond dat instrumentele agressie (om een bepaald doel te bereiken) een rol speelt bij psychopathie. De relatie met reactieve agressie (reactie op waargenomen provocatie) is minder duidelijk. Mogelijk is ook hier een verschil tussen primaire en secundaire vormen van psychopathie aan de orde (Skeem et al., 2003). Uit eerder onderzoek is gebleken dat instrumentele agressie vaker voorkomt bij primaire psychopathie, terwijl secundaire psychopaten vaker reactieve agressie laten zien (Skeem et al., 2003).

Wanneer er een vergelijking gemaakt wordt tussen het normoverschrijdend gedrag van adolescenten en volwassenen blijkt dat delinquenten met psychopathische eigenschappen op jongere leeftijd hun eerste overtreding begaan (Brandt, Kennedy & Patrick, 1997; Hart & Hare, 1997), meer misdaden plegen en vaker recidiveren (Forth & Burke, 1998) en dat zij gewelddadiger zijn (Brandt et al., 1997) dan criminelen zonder psychopathische eigenschappen. Verder blijkt er een sterke samenhang te zijn tussen psychopathiescores en de ernst van gedragsproblemen, antisociaal gedrag en delinquentie in adolescenten (Forth & Burke, 1998).

Sekseverschillen

Uit een review naar sekse-gerelateerde kwetsbaarheden onder adolescenten kwamen duidelijke sekseverschillen naar voren wat betreft internaliserend en externaliserend probleemgedrag. Het bleek dat meisjes over het algemeen meer internaliserend probleemgedrag laten zien, terwijl jongens meer externaliserende problematiek vertonen (Leadbeater, Blatt & Quinlan, 1995). Er wordt gesteld dat meisjes op interpersoonlijk terrein kwetsbaarder zijn dan jongens. Ook reageren zij sterker op stressvolle gebeurtenissen waarbij andere personen betrokken zijn. Veel onderzoek wijst uit dat vrouwen meer angst ervaren of rapporteren dan mannen (Bourdon et al, 1988; Arrindell et al., 2003). Ook komen er onder meisjes vaker angststoornissen voor dan bij jongens (Lewinsohn, Gotlib, Lewinsohn, Seeley & Allen, 1998). Deze sekseverschillen kunnen verklaard worden door biologische en cognitieve factoren, temperamentsverschillen, stress en trauma en omgevingsfactoren (McLean &

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

Anderson, 2009). Uit een onderzoek onder studenten blijkt dat somatisatieklachten vaker voorkomen bij meisjes met secundaire psychopathische eigenschappen dan bij jongens met secundaire psychopathische kenmerken (Lilienfeld & Hess, 2001). Mogelijk wordt deze relatie voor meisjes gemedieerd door negatieve emotionaliteit, terwijl dit voor jongens niet zo is. Negatieve emotionaliteit komt wellicht vaker voor bij meisjes, waardoor zij meer secundaire psychopathische eigenschappen vertonen.

Uit recent onderzoek dat is uitgevoerd onder veroordeelde jongens en meisjes uit de Verenigde Staten blijkt dat er verschillen zijn wat betreft agressie (Stickle, Marini & Thomas, 2012). Onder deze jongeren laten meisjes meer fysieke en relationele agressie zien dan jongens. Ook zijn deze meisjes agressief tegen zowel jongens als meisjes, terwijl de jongens alleen agressie vertonen jegens andere jongens. De grotere emotionaliteit van meisjes heeft zowel een positieve als een negatieve richting. Uit de resultaten blijkt dat meisjes hoger scoren op emotionele problemen dan jongens. Het gaat dan met name om negatief affect, angst en het negatief ervaren van sociale provocaties. Tegelijkertijd hebben meisjes significant hogere niveaus van empathie en lagere niveaus van *callous-unemotional traits* dan jongens. Dat meisjes zowel meer positieve als meer negatieve emoties ervaren zou erop kunnen wijzen dat er bij meisjes sprake is van een grotere spreiding van emotionaliteit dan bij jongens. Zoals eerder is beschreven, vertonen meisjes ook meer internaliserende problemen dan jongens. Dit zou verklaard kunnen worden door een grotere emotionaliteit bij meisjes. Mogelijk is dit patroon ook te zien in de manier waarop psychopathie zich manifesteert bij jongens dan wel bij meisjes. Dit zou zich kunnen uiten in een verschil tussen jongens en meisjes, waarbij jongens met psychopathie vooral externaliserend probleemgedrag laten zien, terwijl meisjes daarnaast ook meer internaliserende problemen hebben. Een verschil tussen jongens en meisjes kan ook te maken hebben met de genetische of omgevingsgerelateerde basis van primaire of secundaire psychopathische kenmerken.

Onderzoeksvraag en Hypothesen

In dit onderzoek zal de relatie tussen psychopathie als geheel construct en de afzonderlijke dimensies van psychopathie in het bijzonder enerzijds en internaliserend en externaliserend probleemgedrag anderzijds worden onderzocht. De onderzoeksvraag die centraal staat in dit onderzoek is: In hoeverre is er een relatie tussen psychopathische kenmerken van jongeren en internaliserend dan wel externaliserend probleemgedrag? De subvragen die hierbij gesteld worden zijn: 1) In hoeverre is er een samenhang tussen psychopathie, zowel de totaalscore als de scores op de afzonderlijke dimensies, enerzijds en internaliserend en externaliserend probleemgedrag anderzijds? en 2) In hoeverre hangen internaliserende en externaliserende problematiek samen met primaire en secundaire vormen van psychopathie en is er hierbij een relatie met sekse?

Op basis van de literatuur wordt verwacht dat er een positieve samenhang gevonden zal worden tussen psychopathie en externaliserend probleemgedrag. De relatie tussen psychopathie en

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

internaliserend probleemgedrag is minder duidelijk. Er wordt echter verwacht dat er een negatieve correlatie gevonden zal worden, aangezien de resultaten van de meeste onderzoeken wijzen op een verband in deze richting. Aangezien er bij secundaire psychopathie sprake is van hogere angstniveaus wordt verwacht dat er bij deze vorm van psychopathie een sterkere relatie is met internaliserend probleemgedrag. Op het gebied van primaire psychopathie wordt verwacht dat er een sterkere samenhang is met externaliserend probleemgedrag.

De relatie met de afzonderlijke dimensies wordt ook onderzocht. Hierbij wordt verwacht dat alle dimensies samenhangen met internaliserend en externaliserend probleemgedrag. Er wordt verwacht dat de relatie tussen internaliserend probleemgedrag en kenmerken op de affectieve dimensie sterker is voor jongeren met secundaire psychopathie dan voor jongeren met primaire psychopathie.

Ook wordt onderzocht of de relatie tussen internaliserende en externaliserende problemen enerzijds en primaire en secundaire psychopathie anderzijds verschillend is voor jongens en meisjes. Hierbij wordt verwacht dat zowel jongens met primaire psychopathische eigenschappen als jongens met secundaire psychopathische eigenschappen hoger scoren op externaliserend probleemgedrag dan meisjes. Er wordt ook verwacht dat zowel meisjes met primaire psychopathische eigenschappen als meisjes met secundaire psychopathische eigenschappen hoger scoren op internaliserende problematiek dan jongens. Aangezien meisjes vaker angst ervaren, wordt verwacht dat zij relatief vaker kenmerken van secundaire psychopathie vertonen dan jongens en dat jongens relatief vaker kenmerken van primaire psychopathie vertonen dan meisjes.

Methode

Steekproef

De data voor dit onderzoek zijn verzameld bij 493 jongeren van 12 tot en met 17 jaar (54% jongens). De jongeren zijn afkomstig van VMBO-scholen. De gemiddelde leeftijd was 14.12 ($SD = 1.21$). De jongeren zijn afkomstig van verschillende etnische achtergronden: Nederlands (46%), Marokkaans (21%), Turks (10%), Surinaams (6%) en Antilliaans (5%). De overige 12% had een andere dan genoemde etniciteit (zoals bijvoorbeeld Bulgars of Pakistaans). Het grootste gedeelte van de jongeren was afkomstig uit een gezin met een hoge sociaal-economische status (SES; 66%), 31% had een gemiddelde SES en 3% van de jongeren was afkomstig uit een gezin met een lage SES.

Meetinstrumenten

De Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) is een korte vragenlijst om de psychologische adaptatie van kinderen en jongeren van 11 tot en met 17 jaar te meten. Het is een zelfbeoordelvragenlijst die bestaat uit 25 items die worden ingevuld op een 3-punts Likertschaal. De antwoordmogelijkheden zijn 'niet waar', 'een beetje waar' en 'zeker waar'. De vragenlijst bevat zowel positief als negatief gestelde items. Voorbeelditems van beide categorieën zijn: 'Ik ben aardig

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

tegen jongere kinderen' en 'Ik word erg boos en ben vaak driftig'. De vragenlijst bestaat uit vijf verschillende schalen: emotionele symptomen, gedragsproblemen, hyperactiviteit-onoplettendheid, sociale problemen en prosociaal gedrag. De gehele vragenlijst heeft een Cronbachs alpha van .71 wat inhoudt dat de test voldoende betrouwbaar is. Daarnaast worden de schalen emotionele symptomen en gedragsproblemen gebruikt om internaliserend en externaliserend probleemgedrag te onderzoeken. De Cronbachs alpha's van deze schalen zijn respectievelijk .71 en .53.

De Youth Psychopathic Traits Inventory (YPI) is een vragenlijst waarmee persoonlijkheidskenmerken die te maken hebben met psychopathie worden gemeten. De vragenlijst bevat 50 items en is geschikt voor jongeren vanaf 12 jaar. De vragen worden beantwoord op een 4-punts Likertschaal met als antwoordmogelijkheden 'helemaal niet van toepassing', 'een beetje van toepassing', 'redelijk van toepassing' en 'heel erg van toepassing'. Een voorbeelditem van de vragenlijst is 'ik voel me meestal kalm als andere mensen bang zijn'. De YPI heeft de volgende subschalen: bedrieglijke charme, grandioosheid, leugenachtigheid, manipulatie, harteloosheid, meedogenloosheid, gebrek aan emotie, impulsiviteit, gebrek aan verantwoordelijkheid en sensatie zoeken. Deze schalen kunnen worden gestructureerd in de dimensies interpersoonlijk, affectief en gedrag. De betrouwbaarheid van de gehele vragenlijst is hoog (Cronbachs alpha: .93). De betrouwbaarheid van de dimensies interpersoonlijk, affectief en gedrag is respectievelijk .85, .67 en .75.

De Zelf-Beoordelings Vragenlijst (ZBV) is een vragenlijst waarmee de intensiteit van angstgevoelens gemeten kan worden. Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de angstdispositieschaal. Met deze schaal wordt de neiging gemeten om situaties als bedreigend te ervaren. De angstdispositieschaal bevat 20 items die beantwoord worden op een 4-punts Likertschaal. De antwoordmogelijkheden zijn 'bijna nooit', 'soms', 'vaak' en 'bijna altijd'. Een voorbeelditem van de ZBV is 'ik voel me nerveus en onrustig'. Met behulp van deze vragenlijst kan er een onderscheid gemaakt worden tussen primaire en secundaire psychopathie. De betrouwbaarheid van de ZBV is hoog (Cronbachs alpha: .89).

Naast deze vragenlijsten worden ook enkele vragen gesteld wat betreft de demografische gegevens van de jongeren om inzicht te krijgen in de achtergrondvariabelen (zoals geslacht, leeftijd en etniciteit) die mogelijk van invloed zijn op de variabelen die een rol spelen in dit onderzoek.

Procedure

De dataverzameling heeft plaatsgevonden op scholen voor VMBO in het eerste halfjaar van 2013. Deze scholen zijn telefonisch benaderd met de vraag of zij mee wilden werken aan een onderzoek naar emotionele en gedragsproblematiek bij jongeren. Wanneer de scholen toestemming gaven om mee te werken en de ouders middels een toestemmingsbrief aangaven dat hun kind hieraan

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

mee mocht doen, werden de vragenlijsten klassikaal door de leerlingen ingevuld tijdens een lesuur. De vragenlijsten werden op de computer afgenomen. Vooraf kregen de leerlingen instructie over het invullen van de vragenlijsten. Zowel bij de scholen als bij de leerlingen zelf wordt benadrukt dat de gegevens anoniem blijven. Na afloop van het gehele onderzoek werden de resultaten teruggekoppeld naar de scholen.

Analyseplan

De onderzoeksvraag die centraal stond in dit onderzoek was: In hoeverre is er een relatie tussen psychopathische kenmerken van Nederlandse jongeren en internaliserend dan wel externaliserend probleemgedrag? Hierbij werden de volgende subvragen gesteld: 1) In hoeverre is er een samenhang tussen psychopathie enerzijds en internaliserend en externaliserend probleemgedrag anderzijds? en 2) In hoeverre hangen internaliserende en externaliserende problematiek samen met primaire en secundaire vormen van psychopathie en is er hierbij een relatie met sekse? Om deze vragen te beantwoorden werd voor de eerste vraag een multi-pele regressie-analyse uitgevoerd. De tweede subvraag werd eveneens beantwoord met behulp van een multi-pele regressie-analyse, waarbij alleen de jongeren met een hoge score op psychopathie zijn geselecteerd. Binnen deze groep werd een onderscheid gemaakt tussen jongeren met een lage en een hoge angstdispositie, als indicators voor respectievelijk primaire en secundaire psychopathie. Tot slot werden *t*-toetsen voor onafhankelijke steekproeven en ANCOVA's uitgevoerd om de invloed van geslacht te bepalen.

Resultaten

Data-Inspectie

Voordat de analyses uitgevoerd werden, is de data geïnspecteerd. In Tabel 1 worden de gegevens over de totaalscore op psychopathische eigenschappen en de interpersoonlijke, affectieve en gedragsdimensies van psychopathie, internaliserend en externaliserend probleemgedrag en angst weergegeven. Aan de waarden die de gepiektheid van de verdelingen aangeven, is te zien dat niet alle variabelen normaal verdeeld waren. Dit werd veroorzaakt doordat psychopathie maar in een relatief klein deel van de populatie voorkomt, waardoor het grootste deel van de populatie laag scoorde op psychopathische kenmerken. Dit gold zowel voor de totaalscore van psychopathische eigenschappen als voor de scores op de afzonderlijke factoren. Ook de verdelingen van internaliserend en externaliserend probleemgedrag waren niet normaal verdeeld. Slechts een klein deel van de steekproef ondervond internaliserende of externaliserende problemen. Hetzelfde gold voor angst: een klein deel van de jongeren ervaarde veel gevoelens van angst. De waarden die de gepiektheid van de verdelingen aangeven, waren bij alle variabelen hoger dan 3 of lager dan -3. Dit betekent dat de verdelingen niet als normaal verdeeld beschouwd mogen worden. Om dit probleem op te lossen zijn de variabelen omgezet in logaritmische variabelen. De waarden voor de gepiektheid zijn voor alle variabelen

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

beduidend lager geworden. De verdelingen kunnen nu als normaal verdeeld beschouwd worden. Er is gebruik gemaakt van de logaritmische variabelen.

Tabel 1.

Beschrijvende gegevens van de totaalscore van psychopathische eigenschappen en de afzonderlijke factoren, internaliserend en externaliserend probleemgedrag en angst.

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min	Max	Z-skewness	Z-kurtosis	Z-skewness (log)	Z-kurtosis (log)
Psychopathische eigenschappen	482	97.00	22.13	50	200	7.78	6.26	.87	1.36
Interpersoonlijke dimensie	482	35.17	11.19	20	80	9.95	5.26	3.57	-1.71
Affectieve dimensie	485	29.93	6.54	15	60	7.02	6.60	-.47	2.83
Gedragdimensie	486	31.86	7.50	15	60	3.33	-2.67	-2.57	.26
Internaliserend probleemgedrag	483	7.60	2.30	5	15	8.44	1.41	3.76	3.19
Externaliserend probleemgedrag	483	7.49	1.84	5	14	7.13	2.04	2.21	-2.38
Angst	475	38.40	9.94	20	78	5.21	1.13	-.038	-2.08

In de data zijn enkele uitbijters gevonden. De uitbijters waarvan duidelijk was dat er sprake was van een typefout (bijvoorbeeld bij het geboortjaar) of het niet serieus invullen van de vragenlijst (bijvoorbeeld bij het aantal broers en zussen) zijn als missende waarden aangegeven. Ook op de afhankelijke variabelen werden verschillende uitbijters gevonden. Deze uitbijters waren sterk van invloed op de regressielijn, maar omdat deze scores voor dit onderzoek van belang waren, is toch besloten om deze cases mee te nemen in de analyses.

Psychopathische Eigenschappen en Internaliserend en Externaliserend Probleemgedrag

Bij de eerste onderzoeksvraag werd onderzocht of er een samenhang was tussen psychopathie enerzijds en internaliserend en externaliserend probleemgedrag anderzijds. Om deze vraag te beantwoorden is een multiële regressie-analyse uitgevoerd. De aannamen van de toets zijn normaliteit van de residuen, homoscedasticiteit en lineariteit van het regressiemodel. De data voldeden na logaritmische transformatie redelijk aan deze vooronderstellingen. In Tabel 2 worden de

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

resultaten van deze regressie-analyse beschreven. Er bleek een significant verband te zijn tussen probleemgedrag en psychopathische eigenschappen ($R^2 = .58$, $F = 119.06$, $p < .001$). Wanneer er een onderscheid gemaakt werd tussen internaliserend en externaliserend probleemgedrag, bleek dat internaliserend probleemgedrag voorspellend is voor psychopathische trekken. Dit betekent dat de aanwezigheid van internaliserende problematiek gerelateerd is aan de psychopathische trekken van een persoon. Externaliserende gedragsproblemen waren ook een significante voorspeller van psychopathische eigenschappen. Multiële regressie-analyses met de afzonderlijke factoren van psychopathie als onafhankelijke variabelen laten zien dat probleemgedrag gerelateerd is aan problemen op de interpersoonlijke ($R^2 = .29$, $F = 95.12$, $p < .001$), affectieve ($R^2 = .16$, $F = 46.86$, $p < .001$) en gedragsmatige dimensie ($R^2 = .31$, $F = 105.66$, $p < .001$). In Tabel 2 wordt beschreven dat deze relatie op de interpersoonlijke en affectieve dimensies alleen gold voor externaliserende problemen en niet voor internaliserende gedragsproblematiek. Op de gedragsmatige dimensie gold de relatie voor zowel internaliserende als externaliserende gedragsproblemen.

Tabel 2.

Internaliserend en externaliserend probleemgedrag als voorspellers van psychopathische eigenschappen en de afzonderlijke dimensies van psychopathie.

		<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>	η^2
Psychopathische eigenschappen	Internaliserend probleemgedrag	.06	.03	.08	2.10	.04	.10
	Externaliserend probleemgedrag	.51	.04	.55	13.81	.00	.54
Interpersoonlijke dimensie	Internaliserend probleemgedrag	.03	.04	.03	.65	.52	.03
	Externaliserend probleemgedrag	.66	.05	.53	12.84	.00	.51
Affectieve dimensie	Internaliserend probleemgedrag	.04	.03	.06	1.28	.20	.06
	Externaliserend probleemgedrag	.35	.04	.38	8.68	.00	.37
Gedragsdimensie	Internaliserend probleemgedrag	.13	.03	.15	3.71	.00	.17
	Externaliserend probleemgedrag	.49	.04	.49	12.12	.00	.49

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

Internaliserende en Externaliserende Problemen versus Primaire en Secundaire Psychopathie

Met de tweede onderzoeksvraag werd onderzocht of er samenhang was tussen internaliserende en externaliserende problematiek enerzijds en primaire en secundaire vormen van psychopathie anderzijds. Allereerst werden de jongeren met een totaalscore van 100 of hoger op psychopathie geselecteerd. Het onderscheid tussen primaire en secundaire psychopathie is gemaakt op basis van de gemiddelde scores op de ZBV. De jongeren met een gemiddelde score van 2 of hoger hadden een hoge angstdispositie en vormden daarom de groep met secundaire psychopathische kenmerken ($n = 102$, 54%). De overige jongeren hadden een lage angstdispositie en vormden daarom de groep met primaire psychopathische kenmerken ($n = 87$, 46%). Er werd eveneens gekeken of er een relatie is met sekse. Om deze vraag te beantwoorden, is een multiële regressie-analyse uitgevoerd.

Primaire psychopathie. De regressie-analyse werd eerst uitgevoerd voor de groep jongeren met primaire psychopathische eigenschappen. In Tabel 3 worden de resultaten van de analyse weergegeven. Er is een verband gevonden tussen de aanwezigheid van gedragsproblemen en kenmerken van primaire psychopathische trekken bij jongeren ($R^2 = .19$, $F = 9.70$, $p < .001$). Internaliserend probleemgedrag bleek niet gerelateerd te zijn aan primaire psychopathische eigenschappen. In tegenstelling tot internaliserend probleemgedrag is er wel een verband gevonden met externaliserend probleemgedrag. Meer externaliserende problemen zijn gerelateerd aan meer psychopathische trekken bij jongeren met een hoge score op psychopathie en een lage angstdispositie.

Multiële regressie-analyses met de afzonderlijke factoren van psychopathie als onafhankelijke variabelen laten zien dat probleemgedrag gerelateerd is aan problemen op de interpersoonlijke ($R^2 = .19$, $F = 9.53$, $p < .001$) en de affectieve ($R^2 = .07$, $F = 3.35$, $p = .04$) dimensie, maar niet aan problemen op de gedragsmatige dimensie ($R^2 = .05$, $F = 2.16$, $p = .12$). Hoewel er geen verband was tussen internaliserende problematiek en de totaalscore van psychopathie is er wel een verband gevonden met het affectieve gebied (zie Tabel 3). Jongeren met veel internaliserende problemen hadden meer kenmerken op het affectieve gebied dan jongeren met weinig internaliserende problemen. Op het interpersoonlijke en gedragsmatige gebied is er geen verband gevonden met internaliserend probleemgedrag. Wanneer gekeken werd naar de afzonderlijke dimensies is er een significant verband gevonden tussen externaliserend probleemgedrag en het interpersoonlijke gebied. Op zowel het affectieve als het gedragsmatige gebied is er een marginaal significant verband gevonden (zie Tabel 3). Hoe meer externaliserend probleemgedrag jongeren vertoonden, hoe meer kenmerken zij hadden op de affectieve en gedragsmatige dimensie.

Secundaire psychopathie. De multiële regressie-analyse is vervolgens uitgevoerd voor de groep jongeren met secundaire psychopathische kenmerken (zie Tabel 4). Er bleek een verband te zijn

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

Tabel 3.

Internaliserend en externaliserend probleemgedrag als voorspellers van psychopathische eigenschappen en de afzonderlijke dimensies van psychopathie bij jongeren met primaire psychopathische kenmerken.

		<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>	η^2
Psychopathische eigenschappen	Internaliserend probleemgedrag	-.02	.05	-.04	-.37	.71	-.04
	Externaliserend probleemgedrag	.22	.05	.44	4.37	.00	.43
Interpersoonlijke dimensie	Internaliserend probleemgedrag	.06	.08	.08	.77	.45	.01
	Externaliserend probleemgedrag	.35	.09	.41	4.04	.00	.16
Affectieve dimensie	Internaliserend probleemgedrag	-.15	.07	-.24	-2,21	.03	.05
	Externaliserend probleemgedrag	.14	.08	.19	1.78	.08	.04
Gedragsdimensie	Internaliserend probleemgedrag	.02	.06	.03	.30	.77	.00
	Externaliserend probleemgedrag	.14	.07	.22	1.95	.05	.04

tussen de aanwezigheid van gedragsproblemen en de aanwezigheid van secundaire psychopathische eigenschappen bij jongeren ($R^2 = .16$, $F = 9.66$, $p < .001$). Er is geen verband gevonden met internaliserend probleemgedrag. Internaliserende problematiek was niet gerelateerd aan de aanwezigheid van psychopathische eigenschappen bij jongeren met secundaire psychopathische kenmerken. Er is echter wel een verband gevonden met externaliserend probleemgedrag. Jongeren met een hoge score op externaliserende problematiek hadden vaker een hoge score op psychopathische trekken dan jongeren met een lage score op externaliserende problemen.

Multipelle regressie-analyses met de afzonderlijke factoren van psychopathie als onafhankelijke variabelen laten zien dat probleemgedrag gerelateerd is aan problemen op zowel de interpersoonlijke ($R^2 = .10$, $F = 5.41$, $p = .01$), de affectieve ($R^2 = .09$, $F = 4.58$, $p = .01$) als de gedragsmatige dimensie ($R^2 = .14$, $F = 7.75$, $p = .001$). De resultaten van deze multipelle regressie-analyses zijn weergegeven in Tabel 4. Er is een significant verband gevonden tussen internaliserende

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

problemen en problemen op het affectieve gebied, maar niet op het interpersoonlijke en het gedragsmatige gebied. Jongeren met veel internaliserende problemen hadden vaker problemen op het affectieve gebied dan jongeren met weinig internaliserende problemen. Dit verband gold niet voor het interpersoonlijke en gedragsmatige gebied. Uit de afzonderlijke analyses van het effect op de verschillende dimensies van psychopathie bleek dat externaliserend probleemgedrag was gerelateerd aan de aanwezigheid van problemen op de interpersoonlijke en gedragsmatige dimensie. Er bleek een marginaal significant verband te zijn tussen externaliserend probleemgedrag en problemen op affectief gebied (zie Tabel 4).

Tabel 4.

Internaliserend en externaliserend probleemgedrag als voorspellers van psychopathische eigenschappen en de afzonderlijke dimensies van psychopathie bij jongeren met secundaire psychopathische kenmerken.

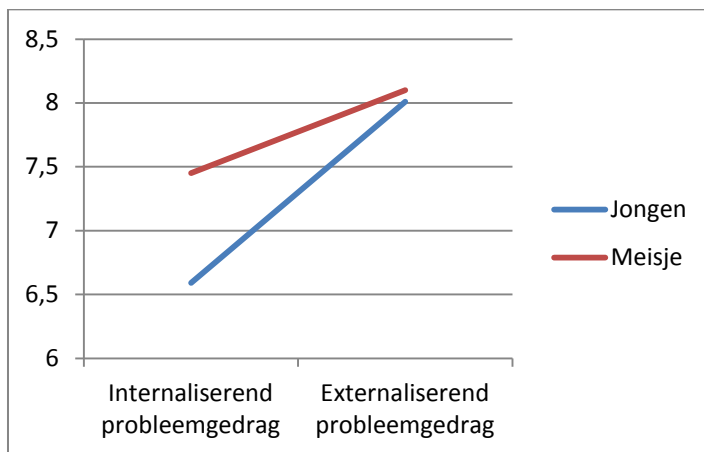
		<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>	η^2
Psychopathische eigenschappen	Internaliserend probleemgedrag	.07	.05	.12	1.29	.20	.13
	Externaliserend probleemgedrag	.26	.07	.37	3.93	.00	.37
Interpersoonlijke dimensie	Internaliserend probleemgedrag	-.01	.08	-.01	-1.10	.93	-.01
	Externaliserend probleemgedrag	.36	.11	.32	3.26	.00	.31
Affectieve dimensie	Internaliserend probleemgedrag	.13	.06	.20	2.03	.05	.20
	Externaliserend probleemgedrag	.15	.08	.18	1.87	.06	.19
Gedragsdimensie	Internaliserend probleemgedrag	.09	.06	.15	1.57	.12	.16
	Externaliserend probleemgedrag	.25	.08	.31	3.30	.00	.32

Sekseverschillen. Om te onderzoeken of er een verschil is tussen jongens en meisjes in de relatie tussen psychopathische eigenschappen enerzijds en internaliserende en externaliserend problematiek anderzijds, werden *t*-toetsen voor onafhankelijke steekproeven en *analysis of covariance* (ANCOVA) uitgevoerd. De data voldeden aan de aannamen: de steekproeven zijn beide aselekt en

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

hebben een normaal verdeelde steekproevenverdeling. Deze analyses zijn zowel voor de groep met primaire psychopathische kenmerken uitgevoerd als voor de groep jongeren met secundaire psychopathische kenmerken.

Voor de groep jongeren met primaire psychopathische eigenschappen werd er geen verschil gevonden tussen de totale score op psychopathie en geslacht ($t(26.421) = .73, p = .48$). Er bleken geen significante hoofdeffecten te zijn van geslacht op internaliserende problemen ($F(1,98) = 3.90, p = .05$) en externaliserende problemen ($F(1,98) = .43, p = .51$). Er bleek ook geen significant interactie-effect van geslacht en psychopathische eigenschappen te zijn op internaliserende problematiek ($F(2,98) = 1.33, p = .27$). Er bleek wel een interactie-effect van geslacht en psychopathische eigenschappen te zijn op externaliserend probleemgedrag ($F(2,98) = 15.06, p < .001$). Jongens met primaire psychopathische eigenschappen scoorden significant hoger op externaliserende problemen dan op internaliserende problemen (zie Figuur 1). Voor meisjes met primaire psychopathische eigenschappen is het verschil tussen internaliserende en externaliserende problemen minder groot.

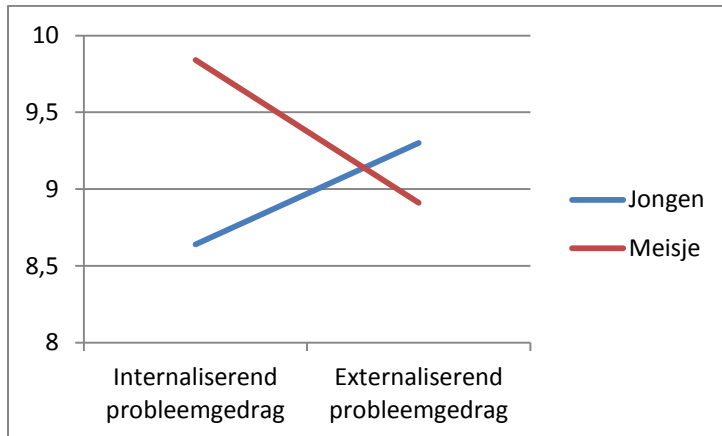

Figuur 1. De relatie tussen primaire psychopathische eigenschappen en internaliserend en externaliserend probleemgedrag voor jongens en meisjes.

Ook voor de jongeren met secundaire psychopathische eigenschappen werd er geen verschil gevonden tussen de totaalscore op psychopathie en geslacht ($t(91.755) = 1.46, p = .15$). Hoewel er geen relatie is met de totale score op psychopathie, werd er wel een verschil gevonden tussen jongens en meisjes op internaliserende problemen ($F(1,98) = 8.33, p = .01$). Jongens ($M = 8.64, SD = 2.24$) scoorden gemiddeld lager op internaliserende problematiek dan meisjes ($M = 9.84, SD = 2.48$). Er werd geen hoofdeffect van geslacht gevonden op externaliserende problematiek ($F(1,98) = .28, p = .60$). Er bleek een significant interactie-effect van geslacht en psychopathische eigenschappen te zijn op internaliserende problemen ($F(2,98) = 5.75, p = .00$) en externaliserende problemen ($F(2,98) = 9.97, p < .001$). Jongens met secundaire psychopathische eigenschappen scoorden hoger op externaliserend probleemgedrag dan op internaliserend probleemgedrag (zie Figuur 2). Voor meisjes

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

was het tegenovergestelde zichtbaar; zij scoorden hoger op internaliserende problematiek dan op externaliserende problemen.

Figuur 2. De relatie tussen secundaire psychopathische eigenschappen en internaliserend en externaliserend probleemgedrag voor jongens en meisjes.

Discussie

De onderzoeksvraag die centraal staat in dit onderzoek is: In hoeverre is er een relatie tussen psychopathische kenmerken van jongeren en internaliserend dan wel externaliserend probleemgedrag? De eerste subvraag die wordt onderzocht is: In hoeverre is er een samenhang tussen psychopathie enerzijds en internaliserend en externaliserend probleemgedrag anderzijds? Uit de resultaten komt naar voren dat zowel internaliserend als externaliserend probleemgedrag significant gerelateerd zijn aan psychopathische eigenschappen. Er blijken echter wel verschillen te zijn tussen de afzonderlijke dimensies van psychopathie. Internaliserende problematiek is alleen gerelateerd aan problemen op de gedragsmatige dimensie, terwijl er op alle dimensies van psychopathie een verband is met externaliserend probleemgedrag. De gevonden relatie tussen psychopathie en externaliserend probleemgedrag komt overeen met de gestelde hypothese. In tegenstelling tot de hypothese met betrekking tot internaliserend probleemgedrag werd gevonden dat er een positieve relatie is tussen psychopathie en internaliserende problematiek. De relatie tussen psychopathie en internaliserend probleemgedrag is niet eenduidig. Het grootste deel van de literatuur stelt dat internaliserende problemen minder voorkomen bij personen met psychopathie dan in de normale populatie (Willemsen & Verhaeghe, 2012). Andere studies concluderen echter dat psychopathie een risicofactor is voor het ontwikkelen van internaliserend probleemgedrag (Lilienfeld & Hess, 2001). Er is in het huidige onderzoek wel een relatie gevonden tussen internaliserend probleemgedrag en problemen op de dimensie van gedrag, maar er is geen relatie gevonden op het interpersoonlijke en affectieve gebied. Internaliserende problemen bij jongeren met psychopathische eigenschappen uiten zich blijkbaar met name in gedrag en minder in relaties met andere personen en emoties. Zoals ook Willemsen en Verhaeghe (2012) suggereren, zou dit veroorzaakt kunnen worden door de manier waarop de variabelen

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

zijn gemeten. Wanneer er gebruik werd gemaakt van zelfrapportage werden er slechts zwakke correlaties gevonden tussen psychopathie en internaliserend probleemgedrag. Wanneer er echter een semi-gestructureerd interview werd gebruikt, waren de gevonden correlaties sterker. Er zijn verschillende effecten gevonden voor de afzonderlijke dimensies. Dit sluit aan bij de idee dat psychopathie geen uniform construct is, maar bestaat uit verschillende constructen (Skeem et al., 2003). Verder onderzoek naar zowel de relatie tussen psychopathie als construct en de afzonderlijke dimensies van psychopathie enerzijds en internaliserend en externaliserend probleemgedrag anderzijds zal meer inzicht kunnen geven in deze relatie en ook in wat de meest betrouwbare manier is om de variabelen te meten.

De tweede subvraag die in deze studie is onderzocht luidt: In hoeverre hangen internaliserende en externaliserende problematiek samen met primaire en secundaire vormen van psychopathie en is er hierbij een relatie met sekse? Uit de analyses blijkt dat internaliserend probleemgedrag niet gerelateerd is aan primaire psychopathische eigenschappen. Hoewel er geen verband is met de totaalscore op psychopathie is er wel een verband gevonden tussen internaliserend probleemgedrag en de affectieve dimensie. In tegenstelling tot de relatie met internaliserende problematiek is er wel een verband gevonden tussen primaire psychopathische eigenschappen en externaliserende problemen. Wanneer gekeken wordt naar de afzonderlijke dimensies van psychopathie is er alleen een verband tussen externaliserend probleemgedrag en het interpersoonlijke gebied.

Voor de groep jongeren met secundaire psychopathische kenmerken is er eveneens geen relatie gevonden met internaliserend probleemgedrag. Echter, wanneer het verband met de afzonderlijke dimensies wordt bekeken, wordt duidelijk dat er wel een relatie is tussen internaliserend probleemgedrag en de affectieve dimensie. Dit komt overeen met het gevonden resultaat voor de jongeren met primaire psychopathische eigenschappen. Wat betreft internaliserend probleemgedrag is er dus geen verschil tussen jongeren met primaire en secundaire psychopathische kenmerken. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de steekproef van dit onderzoek bestond uit jongeren uit het reguliere onderwijs en niet uit jongeren met een crimineel verleden of jongeren uit justitiële jeugdinstellingen. De jongeren die kunnen functioneren in het reguliere onderwijs hebben wellicht minder ernstige internaliserende problemen dan jongeren uit justitiële jeugdinstellingen. Wanneer de jongeren uit deze steekproef angst rapporteren - wat het onderscheid tussen primaire en secundaire psychopathie maakt - belemmert dit hun dagelijks functioneren niet zodanig dat zij niet meer naar een reguliere school kunnen.

Verder is er ook een verband gevonden tussen secundaire psychopathie en externaliserend probleemgedrag. Externaliserend probleemgedrag bleek gerelateerd te zijn aan problemen op interpersoonlijk en gedragsmatig gebied. Evenals voor de groep jongeren met primaire psychopathische trekken bleek er ook voor jongeren met secundaire psychopathische trekken een

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

verband te zijn tussen externaliserende problemen en problemen op de interpersoonlijke dimensie. Echter, er is wel een verschil gevonden tussen jongeren met primaire en secundaire psychopathische kenmerken: voor jongeren met secundaire psychopathische trekken zijn externaliserende problemen gerelateerd aan problemen op de gedragsmatige dimensie, terwijl dit voor jongeren met primaire psychopathische eigenschappen niet het geval is. De gevonden resultaten komen deels overeen met eerder onderzoek (Reidy et al., 2011; Ribeiro da Silva et al., 2013; Skeem et al., 2003). Overeenkomstig met de hypothese is de relatie tussen primaire psychopathische eigenschappen en externaliserend probleemgedrag sterker dan de relatie met internaliserend probleemgedrag. Hetzelfde effect werd gevonden voor de groep jongeren met secundaire psychopathische eigenschappen. Dit komt echter niet overeen met de verwachting dat de relatie met internaliserende problemen sterker zou zijn voor de groep jongeren met secundaire psychopathische kenmerken, aangezien zij hogere angstniveaus hebben dan de jongeren met primaire psychopathische eigenschappen (Lilienfeld & Hess, 2001; Kimonis et al., 2012). Een mogelijke verklaring hiervoor komt overeen met de resultaten van het onderzoek van Willemsen en Verhaeghe (2012). Zo als beschreven is in de introductie, stellen zij dat de sterkte van het verband tussen internaliserend probleemgedrag en psychopathie bepaald wordt door de manier waarop de internaliserende problemen gemeten worden. Wanneer de internaliserende problematiek gemeten werd met behulp van zelfrapportage werd er slechts een zwakke correlatie gevonden, maar wanneer het gemeten werd aan de hand van een semi-gestructureerd interview werden er sterkere correlaties gevonden.

Voor jongeren met primaire psychopathische eigenschappen is er geen verband gevonden tussen geslacht en psychopathie en internaliserende en externaliserende problematiek. Voor jongeren met secundaire psychopathische eigenschappen werd een verschil gevonden tussen jongens en meisjes op internaliserend probleemgedrag, maar niet op externaliserend probleemgedrag. Ook werd voor deze jongeren een interactie-effect van geslacht en psychopathie gevonden op zowel internaliserende als externaliserende problemen. Deze resultaten komen voor een deel overeen met de gestelde hypothese. Er werd verwacht dat meisjes hoger zouden scoren op internaliserende problemen dan jongens. Dit bleek niet te gelden voor jongeren met primaire psychopathische eigenschappen, maar wel voor jongeren met secundaire psychopathische eigenschappen. Biologische en cognitieve factoren, temperamentsverschillen, stress en trauma en omgevingsfactoren zouden kunnen verklaren waarom meisjes hoger scoren op internaliserend gedrag dan jongens (McLean & Anderson, 2009). Dat dit niet geldt voor meisjes met primaire psychopathische eigenschappen wordt wellicht veroorzaakt doordat deze jongeren weinig angst ervaren. Zoals beschreven is in de introductie wordt het onderscheid tussen primaire en secundaire psychopathische eigenschappen op basis van angst gemaakt, maar zou het ook zo kunnen zijn dat er naast angst nog andere factoren zijn die het onderscheid tussen primaire en secundaire psychopathie kunnen maken.

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

In de literatuur komen ook verschillen tussen mannen en vrouwen naar voren. Uit een review van Cale en Lilienfeld (2002) bleek dat mannen in bijna alle gevallen hoger scoren op psychopathie dan vrouwen. Veel onderzoek dat gedaan is naar psychopathie, is uitgevoerd onder mannen. Slechts enkele studies zijn uitgevoerd onder vrouwen. Dit maakt dat er meer onderzoek naar psychopathie onder vrouwen nodig is om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over verschillen tussen mannen en vrouwen. De meeste onderzoeken waarin verschillen tussen mannen en vrouwen zijn aangetoond, zijn uitgevoerd onder veroordeelde jongeren of volwassenen. Mogelijk is dit een verklaring voor het verschil tussen deze studies en het huidige onderzoek. In het huidige onderzoek zijn weliswaar de jongeren met de hoogste score op psychopathische eigenschappen onderzocht, maar het waren nog altijd jongeren die konden functioneren in het reguliere onderwijs. Wellicht is er een relatie tussen veroordeling en de mate van probleemgedrag.

Een beperking van dit onderzoek is dat het is uitgevoerd onder VMBO-leerlingen. Dit heeft gevolgen voor de representativiteit, de resultaten zijn niet representatief voor alle jongeren in Nederland en daarbuiten. Er zal ook onderzoek gedaan moeten worden onder jongeren met andere opleidingsniveaus om tot een totaal beeld te komen. Een tweede beperking is dat de vragenlijsten werden ingevuld in een computerlokaal. Het gevaar is dan aanwezig dat de leerlingen de vragenlijsten samen met hun vrienden invullen, waardoor zij niet hun eigen antwoorden geven. Mogelijk schamen jongeren zich voor hun antwoorden waardoor de resultaten afgezwakt worden of vinden zij het stoer om zoveel mogelijk problemen te rapporteren, waardoor de resultaten groter lijken dan zij in werkelijkheid zijn (Crowne & Marlowe, 1960). Een andere beperking is dat de groep jongeren met psychopathie bestond uit jongeren met een score van 100 of hoger op psychopathie, zodat de onderzoeksgroep voldoende groot was. Wellicht is dit echter een te lage cut-offscore, omdat 100 ook de gemiddelde score is. Aangezien de onderzoeksgroep ook jongeren bevatte die maar weinig boven het gemiddelde van de normale populatie scoren, is het aan te bevelen om in vervolgonderzoek een hogere cut-off score te nemen, wat mogelijk tot andere resultaten zal leiden. De score die hiervoor aangeraden wordt is 121,5 (Kimonis et al., 2012).

De gevonden resultaten kunnen dienen als ondersteuning van de reeds bekende inzichten op het gebied van psychopathie. Verder biedt dit onderzoek een aanvulling op de kennis omtrent de relatie tussen psychopathie enerzijds en internaliserend en externaliserend probleemgedrag anderzijds. Inzicht in psychopathie en de afzonderlijke dimensies daarin en de relatie tussen psychopathie en internaliserende en externaliserende problemen is van fundamenteel belang bij de behandeling van jongeren met psychopathie. Zonder deze kennis is het onmogelijk om een jongere op de juiste manier te behandelen. De juiste kennis over een stoornis maakt het mogelijk om zoveel mogelijk aan te sluiten bij de sterke kanten van de jongere om op deze manier de zwakke kanten van de jongere te behandelen. Er zal meer onderzoek nodig zijn om te bepalen wat de beste behandeling is. Daarnaast is het van belang om rekening te houden met het feit dat ook iedere jongere met psychopathische trekken

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

uniek is. Wellicht werkt een bepaalde behandeling goed voor een jongere met secundaire psychopathie, terwijl het nauwelijks effect heeft voor een jongere met primaire psychopathische eigenschappen. Kimonis et al. (2012) suggereren dat jongeren die hoog scoren op *callous-unemotional traits* mogelijk minder gevoelig zijn voor interventies dan jongeren die hier laag op scoren. Hawes en Dadds (2005) rapporteren dat jongens met ernstige gedragsproblemen en *callous-unemotional traits* minder goed reageren op de behandeling dan jongens zonder deze trekken. Het is belangrijk om hier meer onderzoek naar te doen, zodat iedere jongere de best passende behandeling krijgt. Verder zal meer kennis over psychopathie in de samenleving leiden tot minder stigmatisering van jongeren en volwassenen met psychopathie. Wanneer het voor de maatschappij duidelijk is wat psychopathie is, hoe het ontstaat en hoe het mogelijk behandeld zou kunnen worden, kunnen de mensen wellicht meer begrip opbrengen voor personen met psychopathie.

Literatuur

- Arrindell, W. A., Eisemann, M., Richter, J., Oei, T. P. S., Caballo, V. E., Ende, J., et al. (2003). Masculinity-femininity as a national characteristic and its relationship with national agoraphobic fear levels: Fodor's sex role hypothesis revitalized. *Behaviour Research and Therapy*, 41, 795-807.
- Bourdon, K. H., Boyd, J. H., Rae, D. S., Burns, B. J., Thompson, J. W., & Lock, B. Z. (1988). Gender differences in phobias: Results of the ECA community survey. *Journal of Anxiety Disorders*, 2, 227-241.
- Brandt, J. R., Kennedy, W. A., Patrick, C. J. & Curtin, J.J. (1997). Assessment of psychopathy in a population of incarcerated adolescent offenders. *Psychological Assessment*, 9, 429-435.
- Cleckley, H. (1976). *The Mask of Sanity* (5th ed.). St Louis, MI: Mosby.
- Cooke, D.J. & Michie, C. (2001). Refining the construct of psychopathy: Towards a hierarchical model. *Psychological Assessment*, 13, 171-188.
- Crowne, D.P. & Marlowe, D. (1960). A new scale of social desirability independent of psychopathology. *Journal of Consulting Psychology*, 24, 349-354.
- Edens J. F., Skeem, J. L., Cruise, K. R., & Cauffman, E. (2001). Assessment of 'juvenile psychopathy' and its association with violence. A critical review. *Behavioral Sciences and the Law*, 19, 53-58.
- Forth, A. E. & Burke H. C. (1998). Psychopathy in adolescence: assessment, violence and developmental precursors. In D. Cooke, A. Forth & R. Hare (Eds.), *Psychopathy: Theory, Research and Implications for Society* (pp. 205-230). Dordrecht: Kluwer.
- Frick, P. J. (2002). Juvenile psychopathy from a developmental perspective: Implications for construct development and use in forensic assessments. *Law and Human Behaviour*, 26, 247-253.
- Goodman, R. (2001). Psychometric properties of the Strengths and Difficulties Questionnaire. *American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40, 1337-1345.

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

- Hare, R.D. (1993). *Without conscience: The disturbing world of the psychopaths among us*. New York: Pocket Books.
- Hare, R. D (1998). Psychopathy, affect and behaviour. In D. Cooke, A. Forth & R. Hare (Eds.), *Psychopathy: Theory, Research and Implications for Society* (pp. 105-139). Dordrecht: Kluwer.
- Hart, S. D., & Hare, R. D. (1997). Psychopathy: Assessment and association with criminal conduct. In D. M. Stoff, J. Breiling, & J. D. Maser (Eds.), *Handbook of antisocial behavior* (pp. 22-35). New York: Wiley.
- Hawes, D. J. & Dadds, M. R. (2005). The treatment of conduct problems in children with callous–unemotional traits. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 73*, 737-741.
- Karpman, B. (1941). On the need of separating psychopathy into two distinct clinical types: the symptomatic and the idiopathic. *Journal of Criminal Psychopathology, 3*, 112-137.
- Karpman, B. (1948). Conscience in the psychopath: another version. *American Journal of Orthopsychiatry, 18*, 455-491.
- Kimonis, E.R., Frick, P.J., Cauffman, E., Goldweber, A. & Skeem, J. (2012). Primary and secondary variants of juvenile psychopathy differ in emotional processing. *Development and Psychopathology, 24*, 1091-1103.
- Leadbeater, B.J., Blatt, S.J. & Quinlan, D.M. (1995). Gender-linked vulnerabilities to depressive symptoms, stress, and problem behaviors in adolescents. *Journal of research on adolescence, 5*, 1-29.
- Lewinsohn, P. M., Gotlib, I. H., Lewinsohn, M., Seeley, J. R., & Allen, N. B. (1998). Gender differences in anxiety disorders and anxiety symptoms in adolescents. *Journal of Abnormal Psychology, 107*, 109-117.
- Lilienfeld, S. (1998). Methodological advances and developments in the assessment of psychopathy. *Behaviour Research and Therapy, 36*, 99-125.
- Lilienfeld, S. O., & Hess, T. H. (2001). Psychopathic personality traits and somatization: Sex differences and the mediating role of negative emotionality. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment, 23*, 11-24.
- McLean, C.P & Anderson, E.R. (2009). Brave men and timid women? A review of the gender differences in fear and anxiety. *Clinical Psychology Review, 29*, 496-505.
- Reidy, D.E., Shelley-Tremblay, J.F. & Lilienfeld, S.O. (2011). Psychopathy, reactive aggression, and precarious proclamations: A review of behavioral, cognitive, and biological research. *Aggression and Violent Behavior, 16*, 512-524.
- Ribeiro da Silva, D., Rijo, D. & Salekin, R.T. (2013). Child and adolescent psychopathy: Assessment issues and treatment needs. *Aggression and Violent Behavior, 18*, 71-78.
- Seagrave, D. & Grisso, T. (2002). Adolescent development and the measurement of juvenile psychopathy. *Law and Human Behavior, 26*, 219-239.

PSYCHOPATHIE IN RELATIE TOT INTERNALISEREND EN EXTERNALISEREND PROBLEEMGEDRAG

- Skeem, J.L. & Cauffman, E. (2003). Views of the downward extension: Comparing the Youth Version of the Psychopathy Checklist with the Youth Psychopathic traits Inventory. *Behavioral Sciences and the Law*, 21, 737-770.
- Skeem, J.L., Poythress, N., Edens, J.F., Lilienfeld, S.O., & Cale, E.M. (2003). Psychopathic personality or personalities? Exploring potential variants of psychopathy and their implications for risk assessment. *Aggression and Violent Behavior*, 8, 513-546.
- Stickle, T.R., Marini, V.A. & Thomas, J.N. (2012). Gender differences in psychopathic traits, types, and correlates of aggression among adjudicated youth. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40, 513-525.
- Verona, E., Patrick, C. J., & Joiner, T. E. (2001). Psychopathy, antisocial personality and suicide risk. *Journal of Abnormal Psychology*, 110, 462-470.
- Willemsen, J. & Verhaeghe, P. (2012). Psychopathy and internalizing psychopathology. *International Journal of Law and Psychiatry*, 35, 269-275.